



JUSTITSMINISTERIET

Lovafdelingen

Dato: 17. august 2010
Kontor: Menneskeretsenheden
Sagsnr.: 2010-792-1367
Dok.: MUB41262

Udkast til tale til brug for besvarelsen af samrådsspørgsmål BN fra Folketingets Retsudvalg den 19. august 2010

Samrådsspørgsmål BN:

”Ministeren bedes redegøre for den verserende sag ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols appelinstans om, hvorvidt kristne kors skal forbydes i italienske klasseværelser, og redegøre for, om Danmark har indsendt partsindlæg i sagen – og i så fald redegøre for indholdet heri – og om ministeren er enig med den gruppe på 37 europæiske juridiske eksperter, som vurderer, at konsekvensen af denne dom kan blive, at det eksempelvis kan blive forbudt at flage med dannebrog i det offentlige rum. Der henvises til artiklen ”Europæiske jura-professorer: Dannebrog i fare efter korsdom” i Kristeligt Dagblad den 10. juni 2010.”

[Indledning]

1. Udvalget har bedt mig om at redegøre for sagen *Lautsi mod Italien*, som for øjeblikket verserer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Jeg vil gerne begynde med at understrege, at den dom, der blev afsagt den 3. november 2009 af et af Menneskerettighedsdomstolens kamre, altså ikke er endelig, og at vi nu afventer den endelige dom fra Menneskerettighedsdomstolens Storkammer.

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Der har været afholdt mundtlige forhandlinger i sagen den 30. juni i år, men jeg kan ikke på nuværende tidspunkt sige noget om, hvornår dommen kan forventes afsagt. Det siger sig selv, at jeg selvfølgelig heller ikke kan gisne om udfaldet af sagen.

[Om sagen *Lautsi mod Italien*]

2. Som det vist efterhånden er de fleste bekendt, vedrører *Lautsi-sagen* det forhold, at der hang et krucifiks i hvert klasselokale på den offentlige italienske skole, hvor klagerens børn på 11 og 13 år gik. Domstolen lægger i domspræmisserne til grund, at udstillingen af krucifikset i klasseværelserne var obligatorisk for skolen.

Domstolen nåede frem til, at udstillingen af krucifikset i skolens klasselokaler udgjorde en krænkelse af artikel 2 i den 1. Tillægsprotokol til Menneskerettighedskonventionen, som sikrer retten til uddannelse, sammenholdt med konventionens artikel 9, som sikrer retten til religionsfrihed, herunder såvel friheden til at tro som til ikke at tro.

Domstolen udtalte generelt bl.a., at retten til uddannelse indebærer, at staten ved udførelsen af de funktioner, som den har påtaget sig med hensyn til uddannelse og undervisning, skal sørge for, at undervisningselementerne formidles på objektiv, kritisk og pluralistisk vis.

I den konkrete sag lagde Domstolen vægt på, at staten har en forpligtelse til ikke at pådutte nogen en tro på steder, hvor de pågældende personer er afhængige af staten eller er særligt sårbare. Domstolen fremhævede, at skoleundervisning er en særligt følsom sektor, fordi statens magt her udøves over for

personer, som endnu mangler kritisk kapacitet til at lægge afstand til et statsligt budskab om en foretrukken religion.

Den italienske regering havde bl.a. gjort gældende, at krucifikset havde en neutral og verdslig betydning med henvisning til Italiens historie og traditioner, som er stærkt forbundet med kristendommen. Domstolen fandt dog, at krucifiksets religiøse betydning var den fremherskende, og at tilstedeværelsen af krucifikser i klasseværelserne gik ud over, hvad der kunne anses for brug af symboler i specifikke, historiske sammenhænge.

Domstolen lagde også vægt på virkningen af krucifikset på klagers børn på 11 og 13 år, idet krucifikset – som det var placeret – nødvendigvis måtte opfattes som en integreret del af undervisningsmiljøet, og eleverne ville således føle, at de blev uddannet i et skolemiljø præget af en given religion.

Domstolen fremhævede desuden, at staten er forpligtet til religiøs neutralitet inden for rammen af offentlig undervisning, hvor tilstedeværelsen i klassen er påkrævet uden hensyn til religion, og hvor undervisningen skal søge at indprente eleverne kritisk tankegang.

Domstolen fandt derfor, at den obligatoriske udstilling af et symbol for en bestemt tro på lokaliteter, hvor der udføres offentlige funktioner, navnlig i klasselokaler, begrænser forældrenes ret til at uddanne deres børn i overensstemmelse med deres overbevisning og børnenes ret til at tro eller lade være.

[Dommens betydning for forholdene i danske skoler]

3. Det er Undervisningsministeriets vurdering, at dommen ikke har betydning for forholdene i danske skoler.

Undervisningsministeriet har oplyst, at der ikke i den danske folkeskole som i Italien er tradition for ophængning af religiøse symboler i skolerne, og at Undervisningsministeriet ikke har kendskab til konkrete eksempler på ophængning af religiøse symboler som f.eks. kors i de danske folkeskoler.

Traditioner med religiøst islæt som f.eks. juleafslutninger med kirkebesøg og afsigelse af fadervor forekommer efter Undervisningsministeriets vurdering heller ikke i folkeskolen i et omfang eller med en karakter, som bevirker, at undervisningsmiljøet som helhed fremtræder som præget af en bestemt religiøs opfattelse på en måde, der er egnet til at udøve en indirekte påvirkning af eleverne.

Ministeriet fremhæver i den forbindelse, at der for elever i den danske folkeskole gælder en fuld og ubetinget fritagelsesadgang i forhold til arrangementer med religiøst islæt.

Dommen tager endvidere ikke afstand fra tidligere praksis, hvoraf følger, at staten ikke har en forpligtelse til at tilrettelægge undervisningen, så de forskellige religioner fylder lige meget, så længe undervisningen gennemføres på en objektiv, kritisk og pluralistisk måde. Det er således legitimt at lægge særlig vægt på en religion, der har en særlig historisk og kulturel betydning i det enkelte land, som det er tilfældet i faget kristendomskundskab i den danske folkeskole.

Undervisningsministeriet vurderer på den baggrund, at dommen i *Lautsi mod Italien* ikke har betydning for forholdene i danske folkeskoler.

[Har Danmark afgivet tredjepartsindlæg?]

4. Danmark har ikke afgivet tredjepartsindlæg ved sagens behandling for Storkammeret, og der er heller ikke ved Menneskerettighedsdomstolen samme tradition som ved EU-Domstolen for, at medlemsstaterne intervenserer i andre landes sager.

Det er også helt usædvanligt, at der i *Lautsi-sagen* er 10 medlemsstater som intervenierer. Medlemsstaterne har alle intervenseret i sagen til støtte for den italienske regering. Herudover har en række organisationer intervenseret til støtte for enten klager eller den italienske regering.

I forbindelse med, at *Lautsi-sagen* blev indbragt for Storkammeret, har vi naturligvis overvejet, om denne sag gav anledning til at afgive tredjepartsindlæg, men vurderingen var (og er) som nævnt, at dommens fortolkning af bestemmelserne om retten til uddannelse og om religionsfrihed, ikke har betydning for forholdene i danske skoler. Det blev derfor besluttet mellem Undervisningsministeriet som ressortministerium, Udenrigsministeriet og Justitsministeriet, at der ikke skulle afgives dansk tredjepartsindlæg i sagen.

[Er regeringen enig med de 37 professorer?]

5. Den ”gruppe på 37 juridiske eksperter”, som omtales i samrådsspørgsmål BN, er en ”Koalition af juraprofessorer”, der omfatter 37 navngivne professorer mv. – hovedparten fra Spanien og Italien.

Koalitionen har udarbejdet en fælles skriftlig kommentar til *Lautsi*-sagen, men figurerer ikke på Domstolens liste over intervenienter i sagen.

Professorerne skriver i deres kommentar bl.a., at Menneskerettighedsdomstolen har introduceret en ”ret til ikke at blive fornærmet” som en ny kategori, der ifølge professorerne ville føre til ”absurde resultater” som f.eks. at en elev, der er medlem af Jehovas vidner, ville kunne kræve, at et flag blev fjernet fra klasseværelset.

Professorerne anfører i den forbindelse, at den ”passive” udstilling af et symbol ikke tvinger individet til at gøre eller undlade at gøre noget, og at klagers børn i *Lautsi*-sagen ikke var tvunget til at deltage i nogen aktivitet vedrørende krucifikset.

Professorerne synes endvidere at antage, at dommen indebærer, at religiøse symboler ikke kan tillades i det offentlige rum, og at også symboler som flag og våbenskjold, der indeholder kors, vil komme under pres.

Endelig peger professorerne på, at Domstolen ikke har givet Italien en tilstrækkelig skønsmargin, og at Domstolen derved ikke overlader tilstrækkeligt rum til italiensk kulturtradition.

Læser man Domstolens præmisser, er der imidlertid ikke efter min opfattelse belæg for disse udsagn.

Dommen udtaler sig ikke om religiøse (eller andre) symboler i det offentlige rum. Dommen omhandler retten til uddannelse og baseres på en forpligtelse for staten til religiøs neutralitet inden for rammen af offentlig undervisning, hvor tilstedeværelsen i klassen er påkrævet uden hensyn til religion. Som det fremgik af min gennemgang af dommen, bedømte Domstolen således netop sagen ud fra det forhold, at der var tale om en undervisningssituation.

Jeg har derfor vanskeligt ved at se, hvordan domspræmisserne skulle kunne udstrækkes til at omhandle symboler, herunder religiøse, i det offentlige rum. I øvrigt kan en stats flag med et kors, som f.eks. Dannebrog, vel ikke meningsfyldt siges at være et religiøst symbol i dag, og der findes heller ikke i dommen belæg for, at dette skulle være tilfældet.

Derudover er det vanskeligt at se, at Domstolen introducerer en såkaldt ”ret til ikke at blive fornærmet”. Professorerne har naturligvis ret i, at krucifikset på væggen ikke som sådan tvang eleverne til at deltage i aktiviteter vedrørende krucifikset. Domstolens ræsonnement er imidlertid – som tidligere nævnt – det, at krucifikset, som det var placeret, måtte opfattes som en integreret del af undervisningsmiljøet, og at eleverne derfor ville føle, at de blev uddannet i et skolemiljø præget af en given religion. Eller med andre ord, at staten ikke udviste religiøs neutralitet i sin undervisningsfunktion.

Jeg læser altså ikke dommen sådan, at Domstolen introducerer en ”ret til ikke at blive fornærmet”, men sådan, at Domstolen baserer sig på en forpligtelse for staten til at udvise religiøs neutralitet i undervisningsfunktionen.

Jeg mener derfor heller ikke, at dommen har den betydning, at man kan forlange det danske flag fjernet fra det offentlige rum, fordi det virker ”stødende” eller ”fornærmende” på nogen.

Der har i forbindelse med debatten om dommen også været rejst det spørgsmål, om dommen indebærer, at staterne skal være ”kulturløse”.

Som dommen er formuleret, indebærer den, at staten ikke må forkynde eller pådutte nogen en bestemt religion i undervisningssituationer, hvor den enkelte elevs tilstedeværelse er påkrævet uden hensyn til religion.

Den indebærer derimod – selvsagt – ikke, at offentlige skoler ikke må formidle den betydning, som religion har haft for kulturen i det pågældende land (og i andre lande).

Grænsen mellem de to situationer er naturligvis ikke altid skarp. Domstolens kammer har foretaget en konkret vurdering i *Lautsi*-sagen, og det er nu op til Domstolens Storkammer, om det vil anlægge samme vurdering, eller om det vil give den italienske regering en bredere skønsmargin.

[Afslutning]

Dommen har som bekendt givet anledning til debat og stærke reaktioner. Men uanset hvad man mener om dommen, synes

jeg, man skal være forsigtig med at overdrive betydningen af denne dom.

Under alle omstændigheder er det som nævnt ikke en endelig afgørelse, og vi må nu afvente Storkammerets dom for at få en endelig afklaring af retsstillingen.

Tak.